

УДК 711.58

О.Є.Флорова,

аспірант Київського національного університету будівництва і архітектури

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ УСТАНОВ СУЧАСНОГО МІСТА

Анотація: у статті розглянута еволюція підходів до дошкільного виховання дітей і формування існуючої мережі дитячих дошкільних установ. Сформульовано передумови подальшого її вдосконалення в умовах сучасних українських міст.

Ключові слова: дошкільні заклади, житлове середовище, квартал, мікрорайон.

Дитячі сади як тип педагогічних установ існує під різними назвами в багатьох країнах світу і є зазвичай першою ланкою в загальній системі освіти. З іншого боку, дитячі дошкільні установи традиційно у вітчизняному містобудуванні сприймаються як фокусуючий структурний елемент житлового середовища – житлової групи кварталів і мікрорайонів.

Перші дитячі установи були відкриті при загальній системі сімейного виховання в Древній Греції і Древньому Римі (III ст. до н.е. – III ст. н.е.). В епоху Середньовіччя (IV – XIV ст.) У Європі з'являються сирітські будинки при богоугодних закладах. Підвищений інтерес до питань виховання і створення нових педагогічних методик проявляється в епоху Відродження (XV – XVI ст.). І якщо в Росії тільки починають будуватися “сиротовиховальниці”, то в Західній Європі з'являється новий тип установ – виховні будинки. Вони розробляються як спеціальні архітектурні комплекси з великими внутрішніми дворами і добре продуманою функціональною схемою. У XVII – поч. XIX ст. в Росію приходить західноєвропейський тип дитячих дошкільних установ (ДДУ) – виховні будинки і притулки, аналогічні європейським закладам епохи Відродження.

В Європі та США розширюється мережа благодійних платних ДДУ для людей різних станів, розташованих при гімназіях, школах, церквах. У різних країнах вони називаються по-різному: “школи для плетива із соломи”, “школи в'язання мережив” (Англія), “притулки” (Франція), “гральні” школи, школи охорони маленьких дітей (Англія), школи взаємного навчання (США). До середини XIX ст. в Росії відкривається велика кількість ДДУ, заснованих на благодійній основі. Типологічно вони підрозділяються на: сирітські будинки, притулки для немовлят, дитячі денні притулки, дитячі їдальні, відділення для малолітніх дітей при різних установах.

У середині XIX ст. в Європі, завдяки педагогу Фрідріху Фребелю (Німеччина), створюється якісно новий тип закладів – дитячий садок. У цей період активно працює педагогічна думка, з'являються нові педагогічні методики, що закладаються в основу створення ДДУ. Відповідно в країнах Європи дитячі установи мають різні назви: дитячі садки за системою Ф. Фребеля (Німеччина, Англія), материнські школи (Франція), школи для немовлят, господарські дитячі садки (Англія), дитячі садки за системою М. Монтесорі (Італія).

Система дитячих дошкільних установ в Києві має більш ніж 130-річну історію. Адже перший дитсадок (у сучасному розумінні) відкрився ще в 1871 році в підвалі будинку по теперішній вулиці Богдана Хмельницького, 21. Започаткували колективне дитяче дошкільне виховання в Україні сестри Ліндфорс, зокрема, Софія Русова (по чоловікові), яка саме тим і прославилася.

У 1874 році було засновано Київське суспільство денних притулків для дітей робочого класу. Жінки, що працювали поденно, приводили в притулок дітей обох статей, від 1 до 10 років. Протягом дня їх годували, старших вчили грамоті, молодші грали під наглядом досвідченої жінки. Ввечері матері, повертаючись з роботи, забирали дітей.

Спочатку діяв один такий «денний притулок», що приймав до 50 малят, але з часом Суспільство організувало цілу їх мережу, а вік підопічних збільшився до 13 років. Один з притулків заснувала Маргарита Гольдшмідт – дочка «цукрового короля» Лазаря Бродського. Вона на свої гроші побудувала і забезпечила коштами «денний притулок», передавши його в розпорядження Суспільства. Споруда цього притулку і досі існує за адресою Ярославська, 40.

На початку 20-го століття в нашій країні поширилася європейська теорія дошкільного виховання, заснована Ф. Фребелем, учнем і послідовником великого Песталоцці. Фребель доводив, що лише системна робота з дитиною, починаючи з наймолодшого віку, може сприяти гармонійному розвитку особистості.

У Києві було засновано Фребельовське суспільство, при якому в 1908 році відкрився Жіночий Фребельовський педагогічний інститут, де вперше в імперії готували дошкільних виховательок високої кваліфікації. Інститут, що розміщувався на Великій Житомирській, 34, мав в своєму розпорядженні педагогічну і психологічну лабораторії, а практичні заняття велися в підшефних дитячих садах. Пропагандистами теорії Фребеля були досить відомі кияни. У витоків інституту стояв видатний психіатр, батько знаменитого авіаконструктора, Іван Сікорський. Скарбником Фребельовського суспільства служила Варвара Булгакова – вдова відомого професора і мати Михайла Булгакова.

Серйозна постановка справи залучала забезпечені сім'ї. Вони охоче

брали в будинки няньок, вивчених на європейський зразок, або віддавали своїх дітей в елітарні дитсадки, укомплектовані вихованками інституту. Проте за радянських часів «Фребелістам» і «Фребелічкам» довелося різко перебудовуватися на виховання безпритульної шпани.

Після жовтневої революції декретом Ради народних комісарів від 5 червня 1918 р. всі установи дошкільного виховання були передані у ведення Наркомпроса і включені в систему народної освіти. У радянській державі дитячі садки перетворилися на масові установи ідеологічного виховання дітей.

До 20-х років дитячі садки як окремі будинки не будувалися, а влаштовувалися в пристосованих палацах, садибах. У 20-х роках, у СРСР вони входили до складу будинків-комун.

У 1930 р. опубліковані перші нормативи з проектування дошкільних установ. У них були розроблені основні санітарно-гігієнічні вимоги. Також були розроблені норми територіального розміщення ДДУ. Далі, з кінця 30-х – по 40-і роки, архітекторами здійснювався пошук найбільш раціональних функціональних схем розміщення ДДУ. В цей період дитячі садки розміщувались в житлових або прибуткових будинках. Іноді дитячі установи знаходились на 2 поверсі таких будівель. В 1939 році був побудований перший в Києві окремо розташований дитячий садок при заводі «Арсенал» (пер. Аскольдов, 5).

У 40-х роках на тлі планувальних видань вирішувалися питання устаткування дитячих садів. Пріоритетним напрямком при цьому було створення проектів типових установ. У цей час поширюються дитячі садки вбудовані в перший поверх будівель. У 50-ті роки були актуальні питання збільшення місткості ДДУ. В 60-ті – 70-ті роки архітектори працюють над створенням типових проектів дитячих садків для масового будівництва, з органічним включенням їх у мережу мікрорайонів. На початку 90-х рр. з'являються перші проекти індивідуальних дитячих садів. Однак починаючи з 1991 р., у зв'язку з складним економічним станом в країні, будівництво ДДУ було практично припинене.

На сьогоднішній день побудовано декілька садків за новими проектами. Більшість з них суміщенні з початковою школою. Розробляються проекти садків, прибудованих до житлових будинків.

Сучасна мережа ДДУ пройшла певні етапи становлення. З огляду на історію формування дошкільного виховання можна зробити висновки, що в дореволюційний час колективне виховання дітей не було актуальним. В суспільстві, де на той час у сімейних відносинах діяли патріархальні засади, діти здебільшого виховувались вдома. Перебування дитини в дошкільній установі було вимушеною мірою. Лише з поширенням європейської теорії

виховання, розробленої педагогом Фрідріхом Фребелем колективне дошкільне виховання набуло популярності.

Із встановленням радянської влади ДДУ набули масового характеру, але на початку дитячі садки розміщувались у кімнатах житлових будинків, і лише з кінця 30-х років почалось будівництво ДДУ як окремої будівлі. В період з 50-90 рр. переважно сформувалась мережа, яку ми можемо спостерігати на сьогоднішній день.

Підходи до виховання дітей постійно змінювались. І зараз, внаслідок реформування соціально-економічних умов у суспільстві, існуюча нормативно-методична база розміщення та проектування ДДУ не відповідає соціально-демографічній структурі і запитам населення. Виникають нові форми дошкільного виховання зважаючи на помітне соціальне розшарування за рівнем доходів з відповідною зміною вимог до умов дошкільного виховання; умови доступності ДДУ в зв'язку зі зростанням рівня автомобілізації; значно впливають вимоги безпеки перебування дітей поза родиною, а також внаслідок зміни прийомів та поверховості забудови.

Все це вимагає удосконалення методів проектування мережі ДДУ, а таке відповідної нормативної містобудівної бази.

Література

1. Егоров С.Ф., Лыков С.В., Волобуева Л.М. «Введение в историю дошкольной педагогики»: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений, Изд. центр "Академия".
2. Красногорская Л.И. «Очерки развития дошкольного воспитания» – М., 1938.
3. Чувашев И.В. «Очерки по истории дошкольного воспитания в России» – М., 1955.
4. Державні будівельні норми України. Будинки та споруди дитячих дошкільних закладів: ДБН В.2.2-4-97. – Вид .офіц. – К.: Держкоммістобудування, 1998. – 49 с.

Аннотация

В статье рассмотрена эволюция подходов к дошкольному воспитанию детей и формированию современной сети детских дошкольных учреждений. Сформулированы предпосылки дальнейшего ее совершенствования в условиях современных украинских городов.

Ключевые слова: дошкольные учреждения, жилищная среда, квартал, микрорайон.

Abstract

The article discusses the evolution of approaches to preschool education of children and formation a modern network of preschools. Formulate preconditions for further improvement in its modern Ukrainian cities.

Key words: pre-school, housing environment, quarter, neighbourhood.